

L'ECONOMIA CATALANA AL SEGLE XXI. EVOLUCIÓ I PERSPECTIVES

JOAN RAMON ROVIRA, director d'Estudis Econòmics de la
Cambra de Comerç de Catalunya

17 de juny de 2019

En síntesi

L'objectiu de l'estudi és analitzar l'evolució de l'economia catalana en el temps transcorregut del segle XXI —desde la integració en la Unió Econòmica i Monetària Europea fins a l'últim exercici amb dades disponibles al tancament de la publicació—, tot fent una comparació amb les principals economies de la zona de l'euro i el conjunt de l'economia espanyola. Al llarg d'aquest període l'economia catalana ha tendit a créixer en termes de PIB, població i ocupació a un ritme similar al del conjunt de l'economia espanyola i superior a la mitjana de les economies europees. Com a resultat, entre 2000 i 2017 ha augmentat el pes de Catalunya en el PIB espanyol i europeu. Aquest millor comportament relatiu de l'economia catalana també s'observa durant la fase de recuperació de la crisi, entre els anys 2014 i 2017. No obstant això, durant el període llarg 2000-2017 el PIB per càpita de l'economia catalana (mesurat a preus constants) ha crescut per sota de la mitjana europea i la renda familiar disponible (RFD) per habitant (deflactada per tenir en compte l'impacte dels preus en el poder adquisitiu de les famílies) es troba estancada en nivells de l'any 2000.

Aquesta dissociació entre les quantitats (PIB, població, ocupació) i la qualitat (PIB i RFD per capital del creixement és conseqüència d'un model econòmic més extensiu —que crea, destrueix i torna a crear llocs de treball a taxes comparativament molt elevades— que intensiu —impulsat principalment per la millora de l'eficiència productiva mitjançant la inversió sostinguda en capital humà i tecnològic. Per altra banda, és igualment cert que el teixit empresarial

català ha mostrat una notable resiliència i ha sortit reforçat de la crisi més profunda de la història recent, conjurant el risc de la desindustrialització i adaptant la seva oferta a uns mercats internacionals en continua transformació. En l'horitzó 2030, l'economia catalana pot i ha d'aspirar a continuar creixent per sobre de la mitjana europea, però també ha d'aspirar a créixer millor, seguint un patró de creixement més equilibrat, inclusiu i sostenible.

Una pauta històrica recurrent de l'economia catalana al llarg d'aquests anys és la major volatilitat cíclica: Catalunya creix amb més força que Europa durant les fases expansives i cau també amb més intensitat durant les recessives. Aquest va ser el cas entre 2000 i 2007 (fase expansiva) i entre 2008 i 2013 (fase recessiva). Seguint aquest mateix patró, durant l'actual fase de recuperació (2014-2017) l'economia catalana creix per sobre de la mitjana espanyola i de la UEM. La qüestió és si aquest diferencial positiu es podrà mantenir quan el cicle canviï de signe o es tornarà a la norma habitual que anticipa un pitjor comportament durant la fase recessiva. L'estudi alerta del fet que el creixement d'aquests últims anys es recolza en un entorn de tipus d'interès reals en mínims històrics, juntament amb un creixement dels salaris reals per sota del creixement de la productivitat, al temps que la reducció de l'estoc de deute privat amb relació al PIB té com a contrapartida l'augment del deute públic. Amb la maduració del cicle, els factors conjunturals de suports poden revertir i els riscos potencials transformar-se en amenaces reals per a la continuïtat del creixement.

Amb perspectiva 2030, Catalunya, com el conjunt de l'economia espanyola i europea, haurà d'afrontar quatre reptes de primer ordre: (i) demogràfic, amb l'envelliment de la població; (ii) tecnològic, amb la revolució digital; (iii) geopolític, amb els canvis associats amb un món més multipolar i allunyat dels antics consensos sobre el lliure comerç, i (iv) ambiental, amb les conseqüències del canvi climàtic. Per tant, la reorientació de l'economia catalana cap a un patró de creixement més equilibrat, inclusiu i sostenible serà menys una opció que una condició de viabilitat. L'estudi apunta a tres eixos principals cap a un model de creixement de més qualitat: la productivitat, la competitivitat i la sostenibilitat —en les dues dimensions social i ambiental—.

Pel que fa a la productivitat, entre 2000 i 2017 el PIB per hora/ocupat a Catalunya ha crescut marginalment més que al conjunt de la UEM-12, però

aquest millor comportament es deu molt a la forta reestructuració del teixit empresarial arran de la crisi i a la incorporació de progrés tècnic via adquisició de nous béns de capital —mentre que la inversió en R+D com a percentatge del PIB cau, en contrast amb Europa. El nivell formatiu de la població activa també ha millorat significativament, però les distàncies relatives amb altres països es mantenen, ja que aquests han millorat a ritmes similars. La dimensió empresarial ha augmentat i les manufactures han recuperat part del pes que havien perdut des de l'any 2000, però la taxa d'atur i la temporalitat es mantenen en nivells mitjans excessivament elevats en comparació amb Europa.

S'ha recuperat plenament la competitivitat perduda durant el període expansiu 2000-2007, reflectint canvis estructurals importants en la composició de l'oferta productiva, juntament amb la moderació salarial. Com a resultat, l'economia catalana manté un superàvit comercial de béns i serveis amb l'estranger, però el pes de les rendes del treball en el PIB ha disminuït i la desigualtat ha augmentat més que a la UEM-12 —reflectint una taxa mitjana d'atur més elevada. Juntament amb les qüestions d'equitat intra i intergeneracional, també hi ha un problema d'equitat interterritorial, derivat d'un dèficit de finançament que representa un obstacle persistent per al dinamisme de l'economia catalana, i que es posa de manifest en el fet de registrar nivells de despesa pública per habitant sistemàticament inferiors a la mitjana espanyola.

Un model de creixement equilibrat, inclusiu i sostenible hauria de fer possible conciliar exigència de competitivitat en una economia global amb les demandes de major equitat en els diferents àmbits, garantint la sostenibilitat social. La clau que pot permetre aquesta conciliació és un model econòmic focalitzat en el coneixement i la formació, atracció i retenció del talent; impulsat pel dinamisme emprenedor en les noves tecnologies i per l'augment de la dimensió empresarial mitjançant la consolidació de projectes empresarials ambiciosos; orientat a avançar esglaons en la cadena de valor als diferents sectors, cap a segments d'activitat més intensius en capital humà i tecnològic, i recolzat en un funcionament dels mercats de béns i serveis, treball i capitals més eficient i flexible.

La irrupció de les tecnologies digitals té efectes potencialment ambivalents sobre el teixit econòmic. Per una banda, facilita la descentralització i la relocalització de determinades activitats manufactureres arreu del territori d'un

país. Per l'altra banda, tendeix a concentrar les principals activitats de serveis de base científica i tecnològica en un grup reduït de ciutats globals. Catalunya pot aprofitar aquestes dues oportunitats en paral·lel, fomentant les sinergies entre un territori ric en tradició i presència industrial i una gran conurbació metropolitana amb una excel·lent base científica i projecció global. El lligam entre aquestes dues realitats complementàries és un conjunt d'infraestructures logístiques, aeroportuàries i comercials de primer ordre, que cal potenciar. Catalunya ha d'avançar a partir de les seves pròpies fortaleses, recolzant-se en l'eix vertebrador «indústria-logística-ciència-i-tecnologia», posant en valor la seva privilegiada posició a la Mediterrània per actuar com a principal node de connexió entre Europa, Àsia i Àfrica.

L'objectiu final de l'economia ha de ser contribuir al benestar de les persones, traduint el creixement del PIB en un creixement sostingut de la renda familiar disponible, en línia amb la productivitat. La principal dificultat per assolir aquest objectiu en la Catalunya del segle XXI no és saber diagnosticar els problemes, sinó arribar a solucions de consens i tenir la voluntat i la capacitat per aplicar-les a llarg termini. La qualitat del creixement depèn, en última instància, de la qualitat del marc institucional i polític i d'una consciència clara i prioritzada dels principals reptes i oportunitats amb horitzó de futur. Aquest estudi vol contribuir a avançar en aquesta direcció, aportant elements objectius que permetin als diferents actors i decisors, públics i privats, formar-se un criteri propi a partir d'una visió global de l'evolució de l'economia catalana en comparació amb les economies europees més dinàmiques i avançades —amb les que Catalunya hauria d'aspirar a convergir. Des de la Cambra de Barcelona ens sumem a la crida per elaborar un pla estratègic: amb horitzó 2030 construït sobre un ampli consens en les qüestions fonamentals que afecten l'interès general de l'economia, amb objectius d'actuació quantificats i contrastables. Catalunya surt reforçada d'una crisi excepcional i amb el potencial per créixer més i millor. Ara cal sumar les voluntats i posar els mitjans per fer realitat aquest potencial.